

# Teoritørste samfunns- og allmennpsykologer

Simen Marenius Ekelund  
simenmarenius@gmail.com

Samfunns- og allmennpsykologer trenger helhetlige teoretiske rammeverk for å forstå samfunnet de arbeider i, og deres egen rolle i å påvirke det.



Simen Marenius Ekelund (Foto: privat)

I februarutgaven av Psykologtidsskriftet skrev Helén Ingrid Andreassen (2024) at de obligatoriske kursene i spesialiseringen for samfunns- og allmennpsykologi mangler helhet og sentrale teoretiske tilnærminger til faget. Jeg kjenner meg godt igjen i innlegget hennes. Til tross for en imponerende *bredde* i kursrekken etterlyser vi som har valgt denne spesialiseringen, kanskje *dybden* i hva samfunns- og allmennpsykologi kan være. I sitt tilsvarende forklarer Fagutvalget for spesialiseringen (2024) blant annet at kunnskapsfeltet er for omfattende, og forhåndskunnskapene til psykologer for ujevne, til at det enkelt kan defineres noen form for kunnskapsnivå for kursene.

## Historieløse psykologer

Når fagutvalget videre skriver at de går vekk fra kunnskapsnivå som mål til fordel for *ferdighetsnivå*, blir jeg urolig. Det oppleves som et ledd i en mer generell trend i samfunnet, der praksis, atferd og ferdigheter blir en mer verdifull valuta enn teori og kunnskap. Der man blir mer opptatt av det konkrete og målbare fremfor det som bidrar til forståelse, refleksjon og nysgjerrighet.

Jeg bekymrer meg for at psykologer i en slik kultur står i fare for å bli historieløse, og at vi mister en nødvendig kritisk holdning til både vårt eget fag og samfunnet rundt oss. For særlig samfunns- og allmennpsykologer må dette sies å være prekært.

Så hvordan velge blant mangfoldet av mulige teoretiske rammeverk? Jeg mener at fagutvalget bør vurdere hvilke overordnede problemstillinger som er relevante for kulturen samfunns- og

allmennpsykologer arbeider i. Som en forsøksvis anbefaling til kursrekken ønsker jeg å kort beskrive kritisk teori, som var et produkt av den såkalte Frankfurt-skolen som eksisterte rundt midten av forrige århundre. Tenkere i denne tradisjonen inkluderer Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm og Herbert Marcuse.

## Kritisk teori

Essensen i kritisk teori er hvordan vårt kapitalistiske og materialistiske samfunn ikke dekker, og ofte fordreier, våre menneskelige behov. Det som gjør oss til mennesker – vår selvopplevelse, våre relasjoner, vår ubevisste dynamikk – utnyttes til fordel for markedskrefter. Slike krefter etterlater oss med en form for falsk frihet, der vi føler at vi er vår egen lykkes smed, men hele tiden beveger oss i psykososiale mønstre betinget av en kultur tuftet på kjøp og salg (Marcuse, 1964). I en slik kultur fremmedgjøres mennesket fra seg selv. Vi etterlates med en vag tomhet vi aldri helt greier å fylle, hvor enn mye vi konsumerer. Psykologer som faggruppe står i fare for å vedlikeholde denne kulturen, all den tid terapi kan bli et virkemiddel for å forsterke søkelyset på *individuelle* fremfor *samfunnsmessige* utfordringer og løsninger (Madsen, 2017).

Det er ikke gitt at analyser fra midten av forrige århundre er relevante i dag. Men trendene tenkere innenfor denne tradisjonen bekymret seg for, har etter mitt syn bare blitt mer aktuelle med årene. Teorien ble utformet lenge før teknologiske nyvinninger i form av smarttelefoner, sosiale medier, algoritmer og kunstig intelligens kom på bordet og eksploderte mulighetsrommet for hvordan markedet påvirker menneskers tanker, følelser og handlinger.

## Én av flere tilnærminger

Kritisk teori kan gi et utgangspunkt for en større teoretisk sammenheng i kursrekken. Men er disse perspektivene viktigere enn andre brede teoretiske rammeverk med relevans for samfunns- og allmennpsykologi? Kanskje ikke, og andre debattanter står fri til å argumentere mot meg. Uansett tror jeg kritisk teori er én av flere tradisjoner som kan gi veiledning i mange av de spørsmålene som trekker kunnskapssøkende psykologer mot spesialistutdanningen i samfunns- og allmennpsykologi. Psykologer som ønsker å integrere teori og praksis ikke bare for å hjelpe mennesker som lider i et samfunn, men også forstå hvordan vi kan endre samfunnet der lidelsen påføres.

*Merknad:* Ingen oppgitte interessekonflikter.

## Referanser

- Andreassen, H. I. (2024). Spesialiseringen i samfunnspsykologi trenger omlegging. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 61(3), 188–189. <https://psykologtidsskriftet.no/meninger-debatt/2024/02/spesialiseringen-i-samfunnspsykologi-trenger-omlegging>
- Fagutvalget for samfunns- og allmennpsykologi. (2024). Spesialiseringen i samfunns- og allmennpsykologi er i stadig utvikling. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 61(6), 404–405. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/05/spesialiseringen-i-samfunns-og-allmennpsykologi-er-i-stadig-utvikling>
- Madsen, O. J. (2017). *Den terapeutiske kultur*. Universitetsforlaget.
- Marcuse, H. (1964). *One-Dimensional Man*. Routledge.